

Uppföljning av målgruppen som får uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen

Förslag till arbetsmarknadsnämndens beslut

1. Rapporteringen av uppföljningen godkänns och lämnas vidare till kommunstyrelsen.

Förslag till kommunstyrelsens beslut

1. Rapporteringen av uppföljningen godkänns.

Ärende

I enlighet med kommunstyrelsens beslut 2018-10-23 görs en uppföljning av målgruppen som får uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen.

Uppföljningen har gjorts utifrån områden utbildning, boende och ekonomi. Även omvärldsbevakning inom den nationella sfären har gjorts.

Uppföljningen finner att samtliga ungdomar som kommer i kontakt med Avdelningen för försörjningsinsatser på Social- och omsorgsförvaltningen i Linköpings kommun har påbörjat sina gymnasiestudier. Den lokala uppföljningen speglar den nationella på så vis att boendesituationen är en utmaning för målgruppen. Majoriteten av målgruppen är i behov av kompletterande ekonomiskt bistånd för att kunna försörja sig i dagsläget, men en stor del bedöms kunna bli självförsörjande genom studiemedelssystemet från och med höstterminen 2019.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse - Uppföljning av målgruppen med uppehållstillstånd enligt gymnasielagen, 2019-05-02

Bakgrund

Den 1 juli 2018 trädde ändringar i kraft i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Ändringarna i den så kallade nya gymnasielagen gällde ny möjlighet till begränsat uppehållstillstånd för vissa ensamkommande unga för studier på gymnasienivå. Lagen innebar att unga över 18 år som fått eller annars skulle få ett beslut om utvisning fick möjlighet att ansöka om tillfälligt uppehållstillstånd (på 13 månader med möjlighet till förlängning), om vissa andra förutsättningar var uppfyllda.

Från dess att lagen trädde i kraft rådde juridiska oklarheter gällande om lagen var tillämplig, med anledning av det sänkta beviskravet – i september 2018 meddelade Migrationsöverdomstolen att lagen var tillämplig.

Majoriteten av de unga som sökte uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen hade en öppen ansökan hos Migrationsverket – under perioden fram till beslut räknades de som asylsökande och hade rätt till logi och ekonomiskt stöd av Migrationsverket.

En del av de unga som sökte uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen hade tidigare fått avslag på sin asylansökan. Efter ansökan enligt gymnasielagen betraktades inte denna grupp som asylsökande utan som ”tillståndssökande”. De tillståndssökande hade rätt till ersättning enligt LMA, lagen (1994: 137) om mottagande av asylsökande, men inte rätt till logi. Handläggning av ersättningen administrerades av kommunerna, som därefter skulle återsöka ersättningen hos Migrationsverket. Frågan om kommunernas ansvar att ordna logi för gruppen tillståndssökande saknade rättspraxis – enligt 4 kap. 2 § Socialtjänstlagen hade kommunerna ändå möjlighet att erbjuda insatser såsom boende frivilligt.

Efter beslut om beviljat uppehållstillstånd ska de unga i första hand ordna boende och försörja sig själva via studiestödssystemet. Socialnämnder i kommunerna har inte någon generell skyldighet att ordna fram en bostad åt bostadslösa.

Frågan om ifall Linköpings kommun skulle erbjuda övriga insatser utöver det som åvilar kommunen enligt gällande lagstiftning behandlades av Kommunstyrelsen vid sammanträde 2018-10-23. Kommunstyrelsen beslutade att inte vidta andra åtgärder, samt att de nämnder som under 2019 ansvarar för eller kommer i kontakt med målgruppen ska senast juni 2019 rapportera till kommunstyrelsen utvecklingen på området.

Uppföljning på nationell nivå

Socialstyrelsen¹ har skickat ut och sammanställt en enkätundersökning för att få en nationell bild av beredskapen i landets kommuner att möta upp behovet inom målgruppen, framförallt gällande utbildningsplats och boende.

Sammantaget uppger kommunerna att många av de unga inom målgruppen har en utbildningsplats idag, och att kommunerna har beredskap att ordna utbildningsplatser för ytterligare unga som får uppehållstillstånd utifrån den s.k. gymnasielagen. Kommunerna uppger även att de har beredskap för att hantera eventuella behov av försörjningsstöd efter individuell bedömning.

När det gäller de ungas boendesituation framgår det av enkätundersökningen att kommunerna hanterar detta på olika sätt, samt att boendesituationen är den svåraste frågan för kommunerna att lösa.

Socialstyrelsen har även haft kontakt med ett antal barnrättsorganisationer för att få deras bild av situationen för målgruppen. De utmaningarna som barnrättsorganisationerna såg för målgruppen var bland annat att:

- Lång väntan och oklarheter om lagens tillämpning har skapat stor oro och osäkerhet hos ungdomarna
- Den psykiska ohälsan hos gruppen har ökat
- Avsaknad av trygga boendeplatser för denna grupp och problem att få ekonomisk ersättning har påverkat ungdomarnas hälsa.

Ensamkommande barn och unga har ofta erfarenheter av traumatiska upplevelser och en otrygghet som kommer av att vara barn på flykt. Riskfaktorerna för psykisk ohälsa, social problematik och narkotikabruk är därför fler, samtidigt som skyddsfaktorerna är färre för gruppen ensamkommande barn och unga än för unga generellt². En kartläggning av ensamkommande barn och ungas psykiska hälsa visar också att ensamkommande barn som grupp är överrepresenterade när det gäller suicid, och att en trygg och stabil boendemiljö med mycket kontinuitet är skyddande faktorer³.

Socialstyrelsens slutsatser i den nationella undersökningen är att ett tryggt boende är en av de grundläggande förutsättningarna för att målgruppen ska kunna fullfölja sina studier, vilket är lagstiftarens intention med den s.k. gymnasielagen. Förutsättningarna för detta ser olika ut i landets kommuner.

¹ Socialstyrelsen, [Kommunernas beredskap – unga som får uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen](#), 2018-12-18.

² Regeringsuppdrag att kartlägga narkotikavanor bland ensamkommande barn och unga. Folkhälsomyndigheten. 2018

³ Kartläggning av självskaadebeteende, suicidförsök, suicid och annan dödlighet bland ensamkommande barn och unga. Karolinska Institutet 2018.

Uppföljning på lokal nivå

Nedan följer en uppföljning på lokal nivå av målgruppen utifrån områden utbildning, boende och ekonomi. Uppföljningen har skett genom enkätundersökning till handläggare som har kontakt med målgruppen inom Avdelningen för försörjningsinsatser (AFI) på Social- och omsorgsförvaltningen.

Per den 30 mars 2019 är det 60 ungdomar som har fått uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen och som beviljas kompletterande ekonomiskt bistånd genom AFI månadsvis. Fram till den 30 mars har AFI haft ett inflöde av 5 till 7 nya ärenden per vecka där ungdomar har fått uppehållstillstånd och ansöker om kompletterande ekonomiskt bistånd. Det är nästintill inga ungdomar som är i kontakt med AFI och som ingår i målgruppen ”tillståndssökande” längre.

Utbildning

Samtliga 60 ungdomar har påbörjat studier på gymnasienivå. Majoriteten av ungdomarna missköter inte sina studier, och får därmed ersättningar via studiestödssystemet (studiehjälp alternativt studielån och bidrag).

Boende

Majoriteten (45) av ungdomarna bor inneboende. Några (5) bor i andra hand. Det är någon enstaka ungdom som har förstahandskontrakt. Några (4) av ungdomarna får bistånd till tillfälligt boende (vandrarhem) då de inte har lyckats lösa boendesituationen själva, och några (5) ungdomar saknar bostad och flyttar runt mellan olika vänners boenden.

Ekonomi

Enligt regeringen ska ungdomarna som får uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen försörja sig genom studiestödssystemet:

- Studiehjälp på 1250 kr samt extra tillägg på 855 kr per månad lämnas längst till och med det första kalenderhalvåret det år den studerande fyller 20 år.
- Därefter kan den studerande söka studiemedel, som består av lån och bidrag. För heltidsstuderande individer utan övriga inkomster kan studiemedel vara ca. 10 000 kr per månad.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret och ekonomiskt bistånd kan bli aktuellt för de individer som inte kan tillgodose sina behov på annat sätt, om det behövs för att uppnå skälig levnadsnivå. Kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande, vilket annars är ett krav för biståndsbehövande, gäller inte för den här målgruppen enligt regeringen.

Majoriteten av ungdomarna som är aktuella på AFI är födda 1999 och har därmed inte rätt till studiemedel ännu. De erhåller studiehjälp och beviljas kompletterande ekonomiskt bistånd.

Det är först höstterminen 2019 som de kan ansöka om studiemedel, och bedömningen görs att många kommer därefter att kunna försörja sig enbart genom studiemedelssystemet. Farhågan finns att dem som har höga boendekostnader (gäller ungdomarna med första- eller andrahandskontrakt alternativt dem som bor på tillfälliga boenden) inte kommer att kunna försörja sig själva enbart genom studiemedelssystemet. Konsekvensen blir att de blir fortsatt biståndsbehövande.

Se vidare om ekonomiska konsekvenser utöver individuell nivå under nästa avsnitt.

Ekonomiska konsekvenser

Målgruppen tillståndssökande hade rätt till ersättning enligt LMA, lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande. Beviljande av ersättningen administrerades av kommunerna. Kommunerna har rätt till ersättning av Migrationsverket för kostnader som följer av att bistånd har utbetalats enligt LMA. Dessa kostnader uppgick till cirka 131 000 för perioden september 2018 – mars 2019. Kostnaderna har återsökts kvartalsvis hos Migrationsverket.

Kommunen erhåller även en schablonersättning på 750 kr per dygn för mottagande av de unga som:

- Är mellan 18 och 20 år,
- Har varit ensamkommande barn,
- Inte har någon förälder som är folkbokförd i Sverige och
- Har beviljats studiehjälp för någon av månaderna i det kvartal som ersättningen avser.

Schablonersättningen upphör när individen är mellan 19 och 20 år.

Schablonersättningen för den här målgruppen kommer till Social- och omsorgsnämnden, och används till stödboende, HVB-boende, utslusslägenheter samt boendestöd till de ungdomar som behöver det. En del av intäkten går också till att täcka kostnader för familjehem.

Om förutsättningar för rätt till schablonersättning på 750 kr per dygn inte är uppfyllda får kommunen återsöka ersättning för försörjningsstöd fram till ungdomen fyller 21 år. Kostnaden återsöks per kalenderår.

Kommunala mål

Ärendet relaterar till nedanstående av kommunfullmäktiges mål:

6. Goda villkor för ett jämlikt, meningsfullt och hälsosamt liv

8. Hög egenförsörjningsgrad

10. Hållbar ekonomi

Jämställdhet

Målgruppen består främst av pojkar, som har ansökt om och beviljats uppehållstillstånd enligt den s.k. gymnasielagen. Enligt nationella uppgifter från Migrationsverket är det drygt 3 % av ansökningar som har kommit från flickor.

Samråd

Majoriteten av ungdomarna som är aktuella på AFI kommer att ansöka om studiemedel från och med hösten 2019. Samråd har därför gjorts med handläggare på Centrala studiestödsnämnden (CSN), där det har framkommit att handläggarna har beredskap att handlägga ansökningar om studiemedel från den här målgruppen, utifrån gällande riktlinjer och lagstiftning om studiestöd till utländska medborgare.

Samråd har även skett med handläggare på Utbildningskontoret för att få uppgifter om hur målgruppen hanterar sina studier på gymnasienivå och för att få Utbildningskontorets bedömning om hur många i målgruppen som kommer att kunna fullgöra sina studier inom perioden för det tidsbegränsade uppehållstillståndet. Utbildningskontoret har ett pågående arbete med att sammanställa dessa uppgifter, och bildningsnämnden kommer att återrapportera om utvecklingen inom området vid ett senare skede.

Information eller förhandling enligt lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

MBL-information eller förhandling är inte påkallad.

Kommunledningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen

Paul Håkansson, kommundirektör

Tor Andersson, biträdande utbildningsdirektör

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen
Social- och omsorgsdirektör, Linda Ljungqvist